

Hnutí DUHA
Friends of the Earth Czech Republic

České biopotraviny

**Průzkum mezi velkými výrobci
a zpracovateli na českém trhu**

Analýza Hnutí DUHA – říjen 2007

Podpořeno grantem z Islandu, Lichtenštejska a Norska v rámci Finančního mechanismu EHP a Norského finančního mechanismu prostřednictvím Nadace rozvoje občanské společnosti.

Vydalo Hnutí DUHA, říjen 2007.
Lenka Kaspříková

Hnutí DUHA
Friends of the Earth Czech Republic

A› Bratislavská 31, 602 00 Brno
T› 545 214 431
F› 545 214 429
E› info@hnutiduha.cz
www.hnutiduha.cz

Hnutí DUHA s úspěchem prosazuje ekologická řešení, která zajistí zdravé a čisté prostředí pro život každého z nás. Navrhujeme konkrétní opatření, jež sníží znečištění vzduchu a vody, pomohou omezit množství odpadu, chránit krajinu nebo zbavit potraviny toxických látek. Naše práce zahrnuje jednání s úřady a politiky, návrhy zákonů, kontrolu průmyslových firem, pomoc lidem, rady domácnostem a vzdělávání, výzkum, informování novinářů i spolupráci s obcemi. Hnutí DUHA působí celostátně, v jednotlivých městech a krajích i na mezinárodní úrovni. Je českým zástupcem Friends of the Earth International, největšího světového sdružení ekologických organizací.

1. Úvod

Poptávka českých zákazníků po biopotravinách roste. Ale často se jim nedaří zboží v obchodech najít. Chybí především základní potraviny každodenní spotřeby: uvařit běžnou biovečeři není snadné.

Klíčovou roli přitom přirozeně hrají velcí výrobci a zpracovatelé potravin. Hnutí DUHA se proto obrátilo na více než 70 firem, z řady dílčích odvětví potravinářského průmyslu. Účelem průzkumu bylo zjistit, jak hlavní výrobci potravin v České republice přistupují:

- k biopotravinám a ekologickému zemědělství obecně,
- a zda rozšířením nabídky pomohou spotřebitelům najít na trhu více českých biopotravin.

Průzkum je součástí práce programu Zemědělství, kterým Hnutí DUHA prosazuje, aby se snížila spotřeba rizikových chemických látek při produkci potravin, zákazníci měli možnost informovaného výběru, rozšířila se nabídka biopotravin a klesly ekologické dopady zemědělství.

Proč se průzkum zaměřuje na výrobce potravin?

Řada výrobců – včetně českých – přispívá ke své ekologické odpovědnosti a zájmu o zdraví zákazníků tím, že nabízí potraviny z ekologického zemědělství (biopotraviny).

Je v nejlepším zájmu výrobců potravin, aby do své nabídky pro zákazníky zařadili zboží z ekologického zemědělství, a tak podporovali ekologické zemědělství a především rozšiřovali nabídku biopotravin. Mají k tomu dva důvody:

- Trh roste – a poroste. Firmy, které na něm jako první získají silnou pozici, získají předstih a budou později ve výhodě. Budou mít zkušenosti i renomé dodavatelů biopotravin.
- Klesá tak reputační riziko. Podniky, které biopotraviny nenabízejí, se vystavují výtce, že své zákazníky připravují o možnost výběru zboží z ekologického zemědělství. Nejde pouze o společenskou odpovědnost, jakkoliv i ona je důležitá, ale rovněž o vstřícnost ke spotřebitelům.

Nejdůležitějším motivem pro nákup biopotravin je motiv zdravotní [1]. Existuje již mnoho důkazů o tom, že biopotraviny mají vyšší nutriční hodnotu, obsahují větší množství vitamínů, antioxidantů a jiných důležitých látek, které pozitivně ovlivňují zdraví člověka. Například ovoce a zelenina pěstovaná ekologicky obsahuje o 40 % více antioxidantů než konvenční protějšky [2]. V ekologicky pěstovaných rajčatech byl prokázán vyšší obsah sušiny, vitamínu C, flavoidů a beta-karotenu [2]. V roce 2006 publikoval Journal of Dairy Science výsledky tříleté studie, ve které ukazuje vztah mezi ekologickým zemědělstvím a vyšším obsahem 3-omega mastných kyselin v biomléku. Biomléko obsahovalo až o 68 % více 3-omega mastných kyselin [3].

Lepší nabídka biopotravin rovněž podpoří trh, mění spotřebitelskou kulturu, a v důsledku tak podporuje i poptávku.

Nabídkou biopotravin výrobci i prodejci zároveň umožňují zákazníkům, aby si vybrali zboží šetrnější ke krajině. Na plochách obhospodařovaných ekologickým zemědělstvím je větší bohatství rostlinných a živočišných druhů, více zeleně, menší eroze orné půdy i nižší úniky dusíku do řek a podzemní vody [4].

Hnutí DUHA se tímto průzkumem chce od českých výrobců a zpracovatelů potravin dozvědět, jak se k této výzvě staví.

2. Výsledky průzkumu

Průzkum byl proveden formou dotazníku, který byl zaslán celkem 77 výrobcům. Zaměřili jsme se na zpracovatele mléka, masa, ovoce a zeleniny, na výrobce tuků, nápojů, pečárských a cukrářských výrobků, mlýnských výrobků aj. Dotazník vyplnilo 45 firem. V Tabulce 1 je podrobný přehled oslovených firem, které jsou rozděleny podle toho, zda biopotraviny vyrábějí, výrobu biopotravin plánují nebo o ni nejeví zájem. Záměrně jsme neoslovili firmy, které se výhradně zabývají výrobou biopotravin.

Tabulka 1: Přehled oslovených výrobců, kteří vyplnili dotazník

Firmy, které vyrábí biopotraviny	Zaměření výroby
Amylon, a. s.	škrobářenské výrobky
Emco, s. r. o.	cereální výrobky
Hamé, a. s.	zpracování masa, zeleniny a ovoce
JIZERSKÉ PEKÁRNY, s. r. o.	pekárny
INTERLACTO, s. r. o. – Moravia Lacto, Bohemilk, Mlékárna Olešnice	zpracování mléka
Naturamyl, a. s.	škrobářenská výroba, výroba suchých směsí
OLMA, a. s.	zpracování mléka
POLABSKÉ MLÉKÁRNY, a. s.	zpracování mléka
RACIO, s. r. o.	zpracování cereálií, výroba pufovaných výrobků

Firmy, které plánují zavést výrobu biopotravin	Zaměření výroby
Adriana – výrobce těstovin, s. r. o.	potravinářství, těstoviny
BEAS, a. s. Hradec Králové	pekárny
Benkor, s. r. o.	výroba koření, bylin a sušené zeleniny
Beskyd Fryčovice, a. s.	zpracování zeleniny
Bongrain (Pribina, TPK)	zpracování mléka
Bratři Zátkové, a. s.	mlýnské výrobky
FROL, a. s.	zpracování zeleniny
Hollandia Karlovy Vary, a. s.	zpracování mléka
Kompek, kombinát pekařské a cukrářské výroby, s. r. o.	pekářenská a cukrářská výroba
KONTINUA, s. r. o.	pekárny
INTERLACTO, s. r. o. – Moravia Lacto, Bohemilk, Mlékárna Olešnice	zpracování mléka
Madeta, a. s.	zpracování mléka
Maso Planá, a. s.	zpracování masa
Mrazírny Dašice, a. s.	zpracování mléka
NOBRS, s. r. o. – Mlýn Brněnec	výroba mouky a vedlejších produktů z obilí
NET PLASY, s. r. o.	zpracování mléka
Pekárny a cukrárny Náchod, a. s.	pekářenská a cukrářská výroba
UNITED BAKERIES, a. s.	pekárny

Firmy, které nevyrábí a ani neplánují vyrábět biopotraviny	Zaměření výroby
AGRICOL, s. r. o.	zpracování mléka
BEL Sýry Česko, a. s.	zpracování mléka
Jatky Český Brod, a. s.	zpracování masa
Jemča, a. s.	balení čajů a sušených, drcených částí bylin a ovoce
Mlékárna Kroměříž – KROMILK, s. r. o.	zpracování mléka

Firmy, které nevyrábí a ani neplánují vyrábět biopotraviny	Zaměření výroby
LINEA NIVNICE, a. s.	výroba a distribuce ovocných nápojů, sirupů, přesnídávek a lihovin
Moravskoslezské cukrovarny, a. s.	cukrovarnictví
Mrazírna Vestec – AGRO Jesenice u Prahy, a. s.	zpracování mléka, masa, ovoce a zeleniny, pekárenská výroba
NELI, a. s.	zpracování zeleniny
Nova, a. s.	zpracování zeleniny
NOWACO Czech Republic, s. r. o.	zpracování mléka, zeleniny a mořských ryb
Pekárna Nopek, a. s.	pekárenská a cukrářská výroba
SELIKO Opava, a. s.	zpracování masa a zeleniny
SETUZA, a. s.	výroba tuků, technických produktů a spotřebního zboží
TYMBARK-MASPEX CZECH, s. r. o.	výroba ovocných džusů a nápojů
Unilever ČR, s. r. o.	zpracování ovoce, zeleniny, výroba tuků
Xaverov, a. s.	zpracování masa

Oslovené firmy, které nevyplnily dotazník

ARDO Mochov, s. r. o.; BIVOUJ, a. s.; Bohušovická mlékárna, s. r. o.; Cukrovar Vrbátky, a. s.; Cukrovarny TTD, a. s.; Danone, a. s.; Frigopríma, s. r. o.; Frutana, s. r. o.; Choceňská mlékárna, s. r. o.; Kofola, a. s.; Kostelecké uzeniny, a. s.; Krahulík – MASOZÁVOD Krahulčí, a. s.; Michelské pekárny, a. s.; Mlékárna Čejtičky, s. r. o.; Mlékárna Hlinsko, s. r. o.; Mlékárna Kunín, a. s.; Mlýny J. Voženílek, s. r. o.; MP Krásno, a. s.; Nestlé Česko, s. r. o.; NOVÁK konzervárna, a. s.; Nutricia Deva, a. s.; Opavia – LU, a. s.; Pekárny a cukrárny Klatovy, a. s.; Pekařství Šumava, s. r. o.; PEKAST, s. r. o.; PENAM, a. s.; Podravka – Lagris, a. s.; Povltavské mlékárny, a. s.; Procházka, s. r. o.; Moravskoslezské drůbežářské závody PROMT, a. s.; Váhala a spol., s. r. o.; Veseko a. s.

Jedna společnost dotazník vyplnila, ale nepřála si být jmenována.

V Tabulce 2 je zobrazen přehled zaměření výroby zpracovatelských podniků, které vyplnily dotazník. Naší snahou bylo do průzkumu zahrnout široké spektrum potravinářských firem a zohlednit výrobu potravin každodenní spotřeby (mléko, maso, pečivo, ovoce a zelenina aj.). Především tyto potraviny v biokvalitě jsou na českém trhu nedostatkovým zbožím.

Tabulka 2: Počet podniků, které na průzkum odpověděly, podle zaměření výroby

Odvětví	Počet podniků
Zpracování mléka	13
Zpracování masa	6
Zpracování ovoce	4
Zpracování zeleniny	9
Výroba tuků	2
Pekárenská a cukrářská výroba	8
Cukrovarnictví	1
Škrobářská výroba	2
Mlýnské výrobky	2
Ostatní	7

Poznámka: Suma je větší než počet podniků, které odpověděly, protože některé firmy spadají do více odvětví zároveň.

Výroba biopotravin

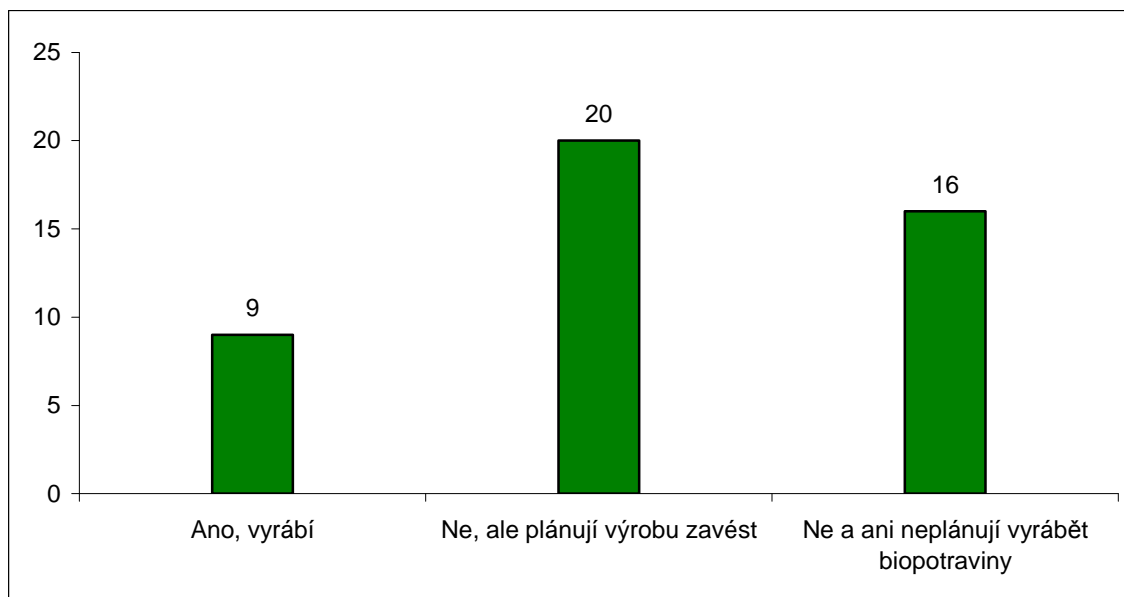
PRO

Významným je zjištění, že velká část (přes 64 %) zpracovatelů zavedla nebo plánuje zavést biovýrobu. Celkem 9 zpracovatelů uvedlo do dotazníku, že vyrábí biopotraviny. Dalších 20 podniků biopotraviny nevyrábí, ale do budoucna o tom uvažují. Většina těchto podniků plánuje zahájit výrobu biopotravin do roku 2009. Zajímalo nás, jakou mají tyto podniky motivaci k tomu, aby se věnovaly zpracování biopotravin anebo proč o ní uvažují. Hlavním hnacím motorem je pro 21 firem rozšíření nabídky o obzvláště zdravé a dobré zboží. Další motivací je pro 16 zpracovatelů zlepšení image podniku. Pro 11 firem je důležité posílení ekologické odpovědnosti podniku. Jako finančně lukrativní se jeví biovýroba pouze pěti zpracovatelům. Jsou to společnosti: Adriana výrobce těstovin, s. r. o.; BEAS, a. s. Hradec Králové; Bratři Zátkové, a. s.; NET PLASY, s. r. o. – tyto podniky plánují zavést výrobu biopotravin – a RACIO, s. r. o. – vyrábí biopotraviny.

PROTI

Zbylých 16 podniků odpovědělo, že biopotraviny nevyrábí a ani neplánují vyrábět. Jaké pro to mají důvody? Více než polovina z nich (10) vidí překážku v nedostatku surovin v biokvalitě. Jako významný problém se jeví osmi zpracovatelům oddělení biovýroby od konvenční. Pro čtyři firmy by zavedení biovýroby znamenalo velké finanční zatížení a třem podnikům se zdá biovýroba nevýhodná.

Graf 1: Počet podniků, které vyrábí, plánují vyrábět, respektive neplánují vyrábět biopotraviny

Překážky pro zavedení nebo rozšíření výroby biopotravin

Nedostatek surovin v biokvalitě

Nejčastější překážkou je pro firmy nepochybně nedostatek surovin v biokvalitě. Potvrdilo to 29 respondentů. Jedním z předpokladů pro rozvoj zpracovatelského průmyslu v oblasti výroby biopotravin českého původu je dostatečná nabídka primárních produktů nabízených ze strany ekologických zemědělců. Je zřejmé, že tomu tak v současné době není.

Dalšími překážkami je velká vzdálenost dostupných surovin v biokvalitě (10 odpovědí) a nedostatek českých surovin (10 odpovědí). Znamená to prakticky totéž jako v případě nedostatku surovin v biokvalitě. Celkově se jeví tyto překážky jako nejvýznamnější.

Podíl ekologicky obhospodařované půdy v České republice dosahuje 7,2 % (306 995 ha), což je ve srovnání s jinými evropskými zeměmi nadprůměr. Ovšem orná půda z toho tvoří pouhých 9,1 % (28 008 ha). Oproti loňskému roku přibylo 4846 ha orné půdy, což představuje nárůst o 21 %.

V současné době je registrovaných 223 výrobců biopotravin. Za poslední rok přibylo 75 výrobců. Stoupá rovněž počet ekofarem, narostl o 337 nových ekologických zemědělců. K 31. říjnu 2007 bylo registrováno celkem 1249 ekofarem [5].

Rostoucí trend zájmu zemědělců i zpracovatelů o ekologické hospodaření je pozitivní, ale stále nedokáže pokrýt poptávku po biopotravinách. Nízký podíl orné půdy v ekologickém zemědělství je jednou z hlavních příčin nedostatku surovin pro zpracování. Proto je na zdejším trhu nedostatek biopotravin českého původu. Někteří zpracovatelé, kteří již vyrábí biopotraviny, jsou pak nuceni sáhnout po surovinách do zahraničí. Na pultech jsou v nedostatečném množství potraviny každodenní spotřeby, jako například mléko, pečivo, ovoce a zelenina, maso, uzeniny, vejce. Některé dokonce chybí úplně, například máslo, cukr, drůbeží maso.

Naproti tomu jsou ale ekologičtí zemědělci často stavěni do situace, kdy musí své výrobky prodávat jako konvenční a za nižší ceny. Tato paradoxní situace plyne z nezájmu výrobců o jejich suroviny. Z průzkumu vyplynulo, že naprostá většina firem prodává své výrobky ve velkých obchodních řetězcích a musí zaručit pravidelnou dodávku nasmlouvaného množství zboží. Určitý objem suroviny je pro ně často důležitý také kvůli kapacitě výrobních zařízení. U některých není výroba v malém objemu technicky zvládnutelná. Z těchto důvodů se velkým výrobcům nevyplácí přijmout malý objem suroviny. V kapitole 3 navrhuje konkrétní opatření, která Hnutí DUHA doporučuje podniknout.

Vysoká cena biopotravin

Jako významná překážka se jeví vysoká cena surovin. Vnímá to tak téměř polovina respondentů. S vysokou cenou surovin souvisí vysoká cena finálních výrobků a jejich neprodejnost – to hodnotí jako překážku 14 respondentů.

Biopotraviny jsou ve srovnání s konvenčními potravinami dražší průměrně o 80 % [6]. Je to způsobeno vyššími náklady při výrobě biopotravin, které narůstají například kvůli vysokému podílu ruční práce, nemožností používat některé přídatné látky při zpracování potravin, maloobjemové výrobě biopotravin a také nízkou až neexistující konkurencí.

Přesto by mohly vyšší ceny biopotravin z dlouhodobého hlediska představovat výhodu, protože u konvenčních produktů jsou silně podhodnoceny. V cenách nejsou promítnuty veškeré externí náklady, jako jsou ekologické škody (energeticky náročná výroba hnojiv a pesticidů, znečištění vody a vzduchu, vliv na zdravotní stav populace, snižování přírodní rozmanitosti atd.). Konvenční zemědělství je energeticky a surovinově náročnější, zatímco ekologické zemědělství je založeno na uzavřenosti koloběhů v rámci zemědělského podniku. Jedním z cílů ekologického hospodaření je omezení vstupů zvenčí a minimalizace spotřeby neobnovitelných zdrojů.

Nedostatečný zájem prodejců o biopotravinu

Pro jednu čtvrtinu respondentů je překážkou nedostatečný zájem prodejců o biopotravinu. Tento výsledek je značně překvapivý, vzhledem k tomu, že spotřebitelský zájem o biopotravinu převyšuje nabídku. Česká republika v roce 2006 dovezla 56 % spotřeby biopotravin, včetně řady artiklů, které by mohli dodávat čeští zemědělci a výrobci. Hnutí DUHA na jaře 2007 oslovilo hlavní obchodní řetězce v ČR a požádalo je o informace o sortimentu biopotravin a záměrech, jež s tímto typem produktů mají. Průzkum se zajímal rovněž o postoje jednotlivých firem k hlavním otázkám, které produkci a nabídku biopotravin ovlivňují. Sedm z jedenácti respondentů – například Billa, Spar, Globus, Plus-discount – za hlavní překážku vyšší nabídky českých biopotravin považuje nedostatečnou nabídku českých produktů nebo nedostatečnou nabídku ze strany výrobců – což je v praxi totéž. Jinými slovy: řetězce nenabízejí české biopotravinu, protože je na trhu nenajdou [7].

Tabulka 3: Přehled překážek, které významně brání zpracovatelům v zavedení výroby biopotravin

Překážka	Počet výrobců
Nedostatek surovin v biokvalitě	29
Velká vzdálenost dostupných surovin v biokvalitě	10
Některé složky lze získat pouze v zahraničí (tj. není dostatek českých biosurovin)	10
Vysoké ceny surovin	19
Vysoké ceny finálních výrobků a jejich neprodejnost	14
Nedostatečný zájem ze strany prodejců potravin	11
Nedostatečný zájem ze strany spotřebitelů	7

Náročnost výroby v systému ekologického zemědělství

Velký význam může mít při rozhodování o výrobě biopotravin náročnost a odlišnost od výroby konvenční. Při ekologickém zpracování jsou vyloučeny některé postupy, jako je například výměna iontů, hydrogenace, bělení, ozařování a mikrovlnný ohřev. Při nakládání, uzení, zjemňování atd. nelze použít syntetické chemikálie. Je zakázáno používání barviv, aromatických látek, sladidel a vitamínů syntetického původu. Veškeré zpracování bioproduktů musí probíhat v provozech časově nebo prostorově oddělených od těch, kde se zpracovává konvenčními postupy, aby byla zachována pravost bioproduktu [8].

Jak lze vidět z Tabulky 4, přibližně polovina respondentů (25 firem) považuje ekologickou výrobu za složitější kvůli nutnosti oddělení ekologické výroby od konvenční. Další významnou komplikací je pro 12 podniků zákaz používání některých přídatných látek. Kvůli tomu se jejich výroba může prodražit nebo jinak zkomplikovat (nutnost nových receptur a postupů). Devět podniků uvedlo, že je ekologické zpracování finančně náročnější a znamenalo by velkou zátěž pro podnik. Omezení použití některých technologických postupů je problematické pro 6 respondentů. Pouze 6 podniků nevidí významný rozdíl mezi výrobou ekologickou a konvenční. Až na jeden podnik to jsou firmy, které vyrábí nebo plánují vyrábět biopotravinu.

Z průzkumu nelze vysledovat závislost mezi potravinářským odvětvím a názory na náročnost výroby.

Tabulka 4: Názory zpracovatelů na náročnost výroby v ekologickém zemědělství

Názor	Počet podniků
Ekologické zpracování je složitější kvůli oddělení výroby.	25
V ekologickém zemědělství není možné používat některé přídatné látky. Tím se výroba prodražuje nebo komplikuje.	12
Ekologické zpracování je finančně náročnější, znamenalo by velkou zátěž pro podnik.	9
V ekologickém zemědělství nemůžeme používat běžné technologické postupy.	6
Nevidíme významný rozdíl.	6

Spolupráce podniků se zemědělci a prodejci

Zajímalo nás, zda se na výrobce obrací sami ekologičtí zemědělci a nabízí jim své suroviny ke zpracování. Ve 24 případech byla odpověď negativní, na 18 podniků se už obrátili, ale nestává se to často. Na dva podniky se obracejí zemědělci často. Můžeme zde sledovat, že určitý zájem ze strany zemědělců projevován je, ale zřejmě není natolik vysoký, aby byl pro podniky dostatečným impulsem k zahájení výroby biopotravin. Zemědělci se obracejí na zpracovatele výjimečně nebo dokonce vůbec. Měli by se sami aktivně obracet na výrobce a nabízet jim své suroviny.

Tabulka 5: Nabídka spolupráce ekologických zemědělců

Nabídlí spolupráci?	Počet podniků
Ne	24
Ano, ale výjimečně	18
Ano, často	2

Hnutí DUHA se dotázalo výrobců, zda je oslovili prodejci s žádostí o dodávání konkrétní potraviny v biokvalitě. Polovina podniků odpověděla negativně, 12 podniků uvedlo, že je oslovily obchodní řetězce. Obchodní řetězce oslovily 9 firem s nabídkou, aby pro ně vyráběly určitý druh biopotravin pod privátní značkou. Na 8 podniků se obrátily specializované prodejny (zdravé výživy).

Tabulka 6: Nabídka spolupráce prodejců

Oslovili je prodejci?	Počet podniků
Ne	22
Ano, obchodní řetězec	12
Ano, obchodní řetězec, který chtěl privátní značku	9
Ano, specializovaná prodejna	8
Ano, několikrát	7

Z tabulky 7 je zřejmá souvislost mezi tím, že firma biopotraviny nevyrábí ani neplánuje vyrábět a že se na ni prodejci neobracejí nebo jen ve vyjimečných případech. Téměř všechny zpracovatele, kteří biopotraviny vyrábí, oslovily obchodní řetězce. Supermarkety také žádají biopotraviny pod svou privátní značkou.

Tabulka 7: Souvislost mezi zaměřením zpracovatelů na biovýrobu a zájmem prodejců

Oslovil je prodejci?	Podniky, které:		
	vyrábí biopotraviny	nevyrábí, ale plánují to	nevyrábí a ani neplánují
Ano, několikrát	4	2	1
Ano, specializovaná prodejna	4	3	1
Ano, obchodní řetězec	6	5	1
Ano, obchodní řetězec, který chtěl privátní značku	6	2	1
Ne	1	8	13

Původ surovin

Jedním z cílů průzkumu bylo zjištění, zda výrobci používají pro své podnikání suroviny českého nebo zahraničního původu a kam šíří své produkty. Velká část firem (32) uvedla, že ke zpracování používá suroviny především českého původu, ale některé dováží ze zahraničí. Pouze 5 firem zpracovává výhradně suroviny českého původu. Jsou to firmy: BEAS, a. s. Hradec Králové; Mlékárna Kroměříž – KROMILK, s. r. o; Moravskoslezské cukrovary, a. s.; Pekárny a cukrárny Náchod, a. s.; Xaverov, a. s. Dalších 5 firem se snaží upřednostňovat české suroviny, ale pro typ jejich výroby nejsou v České republice k dispozici. Tyto firmy používají ke zpracování některé exotické suroviny, jako například kokos, mandle, sezam, kakao aj. Suroviny především zahraničního původu používají 3 podniky. Jedná se opět o suroviny, které se nedají v České republice vypěstovat. Dvě firmy uvedly, že preferují nižší cenu a na původu jim nezáleží.

Tabulka 8: Původ surovin, které používají zpracovatelé ve výrobě

Původ surovin pro zpracování	Počet podniků
Používají suroviny především českého původu, ale některé dováží ze zahraničí.	32
Suroviny výhradně českého původu.	5
Snaží se upřednostňovat české suroviny, ale pro jejich typ výroby nejsou v ČR k dostání.	5
Používají suroviny především zahraničního původu.	3
Nezáleží jim na původu, preferují nižší cenu.	2

Strategie výroby biopotravin

Biopotraviny bývají často specifickým zbožím a pro zákazníka je nový nejen pojem biopotravina, ale také druh potraviny, který si zakoupí. Umocňuje se tak nedůvěra spotřebitelů, kteří by mohli vyzkoušet biopotraviny. Mnoho zákazníků očekává, že dostane stejnou potravinu, kterou běžně nakupuje, ale bude v biokvalitě. Je proto v zájmu výrobců, aby jim takové zboží nabídli. V Tabulce 9 lze vidět, že takovou strategii volí většina společností (21) – zachovávají současnou výrobu a některé artikly budou vyrábět v biokvalitě. Zcela novou řadu biopotravin, odlišnou od dosavadní výroby, plánuje zavést šest podniků. Pouze jeden podnik převede některé artikly na BIO a žádný z respondentů neplánuje změnit veškerou svou výrobu na BIO.

Tabulka 9: Strategie výroby biopotravin

Strategie výroby	Počet podniků
Zachování současné výroby + nová řada BIO, která se zcela liší	6
Zachování současné výroby + některé artikly vyrábět BIO	21
U některých artiklů přechod pouze na BIO	1
Celá výroba bude BIO	0

Tabulka 10 dokládá, že větší část společností, která plánuje začít s výrobou biopotravin, hodlá změnit relevantní část dodavatelů surovin z konvenčních na ekologické zemědělce.

Pouhých devět podniků bude naopak požadovat od současných dodavatelů, aby přešli na ekologické hospodaření. Tento krok je velmi důležitý, protože zpracovatelé mohou sami aktivně přispět k rozvoji ekologického zemědělství v České republice.

Tabulka 10: Strategie při výběru dodavatelů surovin

Dodavatelé surovin	Počet podniků
Změna relevantní části (respektive všech) dodavatelů z konvenčních na ekologické zemědělce	13
Požadovat od současných dodavatelů, aby do určitého, rozumně vzdáleného termínu přešli na EZ	9

Státní politika

Z průzkumu jasně vyplývá, že jednou z hlavních bariér v rozvoji trhu s českými biopotravinami je nedostatek suroviny v biokvalitě – tedy produkce ekologického zemědělství. Hnutí DUHA se ptalo, jaký názor mají zpracovatelé na státní podporu v této oblasti. Téměř polovina respondentů považuje státní podporu za nedostatečnou, dalších 11 za velmi slabou a jen 9 podniků hodnotí státní podporu jako adekvátní. Z odpovědí nelze vysledovat prokazatelnou závislost zaměření podniku a názoru na státní podporu. Nezdá se tedy, že by v některých sektorech vnímali větší problémy než v jiných.

Tabulka 11: Považují zpracovatelé současnou podporu státu biopotravinám a ekologickému zemědělství za dostatečnou?

Jaká je podpora?	Počet podniků
Nepostačující	19
Velmi slabá	11
Adekvátní	9
Dobrá	0
Vynikající	0

Položili jsme také konkrétní otázku: řekněme, že probíhá debata o zavedení cíle státní agrární politiky, podle kterého se má podíl ekologického zemědělství na celkové rozloze konkrétně orné půdy zvýšit do roku 2015 na 20 %, jaký bude postoj vašeho podniku? Názory respondentů uvádí Tabulka 12. Většina podniků v zásadě souhlasí se zavedením tohoto cíle, ale nemá jasný názor na přesný podíl ekologického zemědělství a termín. Tři firmy by takový cíl podporovaly, jsou to Frol, a. s., NOBRS, s. r. o., a Unilever ČR, s. r. o. Naproti tomu dva podniky nepodporují rozvoj ekologického zemědělství.

Tabulka 12: Názor na zavedení cíle agrární politiky, který by požadoval 20% podíl ekologického hospodaření na celkové rozloze orné půdy v České republice do roku 2015

Názor	Počet podniků
V zásadě souhlasí, ale nemají názor na přesný podíl a termín	34
Podporovali by takový cíl	3
Nepodporují rozvoj EZ	2

Závazný program zavedení či rozšiřování nabídky biopotravin, ve kterém je jasně definován časový plán, kde podnik stanoví vývoj rozšiřování nabídky biopotravin v prodejnách, mají vypracovány pouze tři z dotazovaných podniků. K nahlédnutí nám je však neposkytly.

3. Co mohou výrobci dělat?

Zpracovatelé potravin mohou – a podle Hnutí DUHA by měli – podniknout kroky, které napomohou rozšíření nabídky biopotravin a rozvoji ekologického zemědělství.

Průzkum popsal důležité překážky, které brání zpracovatelům zahájit či rozšířit výrobu o biopotravinu:

- nedostatek surovin v biokvalitě (zahrnuje také velkou vzdálenost dostupných surovin v biokvalitě, nedostatek českých surovin)
- vysoká cena biopotravin
- nedostatečný zájem prodejců o biopotravinu

Zároveň ovšem předchozí průzkum Hnutí DUHA ukázal, že obchodní řetězce mají vážný nedostatek zejména českých biopotravin a nejsou schopny je na domácím trhu nakoupit. Potvrzují to i statistiky trhu. Evidentně tu tedy je významný rozpor mezi poptávkou a nabídkou velkých českých producentů potravin.

Výrobci mohou:

1. Zvýšit výrobu a rozšířit nabídku

Zařazením biopotravin do produkce a požadováním českých surovin budou výrobci podporovat rozvoj ekologického zemědělství, zvýší konkurenci na trhu s biopotravinami a časem se i sníží jejich prodejní ceny. Lepší nabídka biopotravin podpoří trh, mění spotřebitelskou kulturu, a v důsledku tak podporuje i poptávku. Biopotravinu získají na oblibě u dalších zákazníků.

Hnutí DUHA plánuje v této věci v příštích měsících s některými významnými českými výrobci jednat.

2. Podporovat zvýšení podílu ekologicky obhospodařované orné půdy

Hlavní překážkou pro zahájení nebo rozšíření výroby biopotravin je nedostatek surovin v biokvalitě. Nízký podíl orné půdy v ekologickém zemědělství patří mezi příčiny nedostatku surovin pro zpracování. Proto na zdejších trzích panuje nedostatek biopotravin českého původu.

Výrazné rozšíření plochy českého ekologického zemědělství na orné půdě a také v trvalých kulturách je v zájmu zpracovatelů potravin. Stát by měl podniknout energické kroky, které k tomu povedou. Hnutí DUHA má silné pochybnosti, zda současná sazba dotací v Programu rozvoje venkova na roky 2007–2013 bude sama o sobě dostatečná. Domníváme se, že jsou nedostatečně podporované ekologické zemědělství na orné půdě a ovocnářství, ostatně statistiky produkce to potvrzují.

Prvním dílčím krokem by měla být formulace cíle. Hnutí DUHA navrhuje, aby stát do agrární politiky zařadil výslovný záměr do roku 2015 rozšířit ekologické zemědělství na 20 % orné půdy. Od něj by se posléze měla odvíjet konkrétní opatření připravená tak, aby k jeho splnění došlo. Výrobci potravin mohou prosazení takového cíle do zemědělské politiky prosazovat. Víťáme, že firmy FROL, a. s.; NOBRS, s. r. o. – Mlýn Brněnec a Unilever ČR, s. r. o., se již rozhodly jej podporovat.

3. Jednat s dodavateli surovin

Výrobci, kteří mají nedostatek domácí, české suroviny pro výrobu biopotravin, by měli požadovat po svých dodavatelích, aby postupně přešli na ekologické zemědělství. Rovněž zpracovatelé, kteří plánují zavést výrobu biopotravin, by měli zahájit jednání o přechodu na ekologické zemědělství se stávajícími dodavateli.

Hnutí DUHA může při těchto debatách – například formou kulatých stolů mezi výrobcem a ekologickými (i konvenčními) zemědělci – asistovat coby neutrální facilitátor.

Zpracovatelé potřebují větší objem surovin a záruku toho, že surovinu skutečně dostanou v potřebném množství a dohodnutém termínu. V současnosti to někdy nejsou schopni ekologičtí zemědělci

zajistit. Jednou z možností by mohlo být spojení několika farem do oborových sdružení, která budou koordinovat dodávky – výrobci by měli tlačit na zemědělce, aby to dělali.

4. Aktivně jednat s prodejci potravin

Jestliže budou zpracovatelé aktivně jednat s prodejci potravin a nabízet jim své biovýrobky, dostanou se do jejich povědomí, a připraví si tak lepší půdu pod nohama pro další jednání. Biopotraviny budou stále žádanější, a výrobci si tak zvyšují šanci, že se na ně pak budou prodejci obracet. Prodejci budou vidět zájem zpracovatelů o dané téma a může to být další motiv k tomu, aby začali prodávat biopotraviny.

4. Prameny

- [1] Potenciál BIO potravin na českém trhu: marketingová studie, Synergy marketing pro Ministerstvo zemědělství, srpen 2006.
- [2] Quality Low Input Food (QLIF) [online]. 31.10.2007 [cit. 2007-10-31].
www.soilassociation.org/web/sa/saweb.nsf/848d689047cb466780256a6b00298980/536379ea38eaf4ca802573830061ac90!OpenDocument
- [3] Ellis, K., Innocent, G., Grove-White, D., Cripps, P., McLean, W. G., Howard, C. V. and Mihm, M. (2006): Comparing the Fatty Acid Composition of Organic and Conventional Milk, *J. Dairy Sci.*, 89: 1938:1950.
- [4] Bengsson, J., Ahnström, J., et Weibull, A.-C. (2005): The effects of organic agriculture on biodiversity and abundance: a meta-analysis, *Journal of Applied Ecology* 42: 261–269.
- [5] Vorlíček, P. (2007): Tisková zpráva. Ministerstvo zemědělství 15. 11. 2007 [cit. 2007-11-15].
www.mze.cz/Index.aspx?ch=270&typ=1&val=39547&ids=0
- [6] Srovnávací test cen biopotravin a konvenčních potravin v pražských obchodech a super/hypermarketech. PRO-BIO Liga. Praha 2007.
www.biospotrebitel.cz/data/pdf/Srovnavaci%20nakup.pdf
- [7] Kaspříková, L., Kotásková, K. (2007): Nabídka biopotravin na českém trhu. Průzkum sortimentu a postojů obchodních řetězců. Analýza Hnutí DUHA, Brno.
www.hnutiduha.cz/publikace/bio_pruzkum_vysledky.pdf
- [8] Nařízení Rady (EHS) č. 2092/91 o ekologickém zemědělství a k němu se vztahujícím označování zemědělských produktů a potravin. Zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství. Základní normy pro organické zemědělství a zpracování a předpisy pro kávu, kakao a čaj, hodnocení vstupů (IFOAM BASIC STANDARTS).

Příloha: Původní dotazník

(1) Vyrábí Vaše společnost biopotravinu - výrobky splňující podmínky certifikace podle zákona o ekologickém zemědělství (242/2000 Sb.)?

Ano

% (pokud můžete, uveďte prosím odhadem % zastoupení z celkového počtu Vámi nabízených artiklů)

Uveďte prosím počet artiklů

Ne, ale plánujeme výrobu zavést

Uveďte prosím plánovanou dobu zavedení výroby:

Ne a ani ji neplánujeme zavést

(2) Pokud vyrábíte biopotravinu nebo o tom uvažuje, co vás motivuje? (Můžete pochopitelně zaškrtnout i více odpovědí, což platí i pro některé další otázky)

- Připadá nám finančně lukrativní
- Vidíme v ní možnost zlepšení image podniku
- Chceme posílit ekologickou odpovědnost podniku
- Chtěli bychom zákazníkům nabídnout obzvláště zdravé a dobré zboží
- Jiné:

Pokud vaše společnost biopotravinu nevyrábí ani to neplánuje, z jakého důvodu?

- Je pro nás nevýhodné
- Nedokázali bychom oddělit konvenční výrobu od ekologické
- Znamenalo by to pro nás velké finanční zatížení
- Znamenalo by to pro nás velké počáteční investice
- Na trhu není dostatek surovin v kvalitě bio
- Jiné:

(3) Pokud plánujete zavést nebo rozšířit výrobu biopotravin (viz otázka 1), hodláte: (pokud už biopotravinu vyrábíte, zaškrtněte prosím, kterou strategii přitom volíte)

- Zachovat současnou výrobu a k ní přidat úplně novou řadu biopotravin, která se bude lišit od současné?
- Zachovat současnou výrobu a některé artikly začít vyrábět také v biokvalitě?
- U některých artiklů zcela přejít na biokvalitu (a nadále je již neprodukovat konvenčně)?
- Zcela ve výrobě přejít na biokvalitu?
- Jiné:

(4) Pokud plánujete zavést nebo rozšířit výrobu biopotravin, hodláte:

- Změnit relevantní část (respektive všechny) svých dodavatelů z konvenčních na ekologické zemědělce?
- Požadovat po svých současných dodavatelích, aby do určitého, rozumně vzdáleného termínu přešli na ekologické zemědělství?

(6) Co si myslíte o náročnosti zpracování biopotravin?

- Nedostatek surovin v biokvalitě
- Nedostatečný zájem ze strany prodejců potravin
- Nedostatečný zájem ze strany spotřebitelů
- Vysoké ceny surovin
- Vysoké ceny finálních produktů a jejich neprodejnost
- Velká vzdálenost dostupných surovin v biokvalitě
- Některé složky lze získat pouze v zahraničí, tj. není dostatek českých surovin v kvalitě bio
- Jiné:

(6) Co si myslíte o náročnosti zpracování biopotravin?

- Nevidíme významný rozdíl mezi konvenční a ekologickou (bio) výrobou
- Ekologické zpracování potravin je složitější, protože bychom museli obě výroby oddělit časově nebo prostorově.
- Ekologické zpracování potravin je finančně náročnější a znamenalo by to velkou zátěž pro podnik.
- Při ekologickém zpracování potravin není možné používat některé přídatné látky. Tím se výroba prodražuje nebo komplikuje.
- Při ekologickém zpracování potravin nemůžeme používat běžné technologické postupy.
- Jiné:

(7) Za jakých podmínek byste začali s výrobou biopotravin? Prosím jmenujte:

(8) Nabídl Vám nějaký ekologický zemědělec své produkty ke zpracování?

- Ano, ale výjimečně
- Ano, stává se to často
- Ne

(9) Oslovil Vás nějaký prodejce s žádostí o dodávání konkrétní potraviny v biokvalitě?

- Ano, několikrát
- Ano, specializovaná prodejna (zdravá výživa apod.) nebo maloobchodní síť
- Ano, obchodní řetězec
- Ano, obchodní řetězec, který chtěl biopotraviny se svou privátní značkou
- Ne

(10) Ve své současné výrobě používáte suroviny:

- Výhradně českého původu
- Především českého původu, ale některé suroviny dovážíme ze zahraničí
- Snažíme se upřednostňovat suroviny českého původu, ale pro typ naší výroby nejsou v České republice k dostání. (Uveďte prosím tyto suroviny):

- Používáme suroviny hlavně zahraničního původu
- Nezáleží nám na původu, preferujeme nižší cenu

(11) Má Váš podnik vypracován závazný program* zavedení či rozšiřování nabídky biopotravin?

- Ano (přiložte prosím výtisk nebo kopii tohoto plánu)
- Ne

(12) Nabídku, kvalitu, cenu i dostupnost biopotravin by významně podpořil rozvoj domácího ekologického zemědělství. Jaké je stanovisko Vaší společnosti k zavedení cíle agrární politiky, který by požadoval 20% podíl ekologického hospodaření na rozloze orné půdy v ČR do roku 2015?

- Podporovali bychom zavedení takového cíle do agrární politiky české vlády.
- V zásadě souhlasíme s tím, že by vláda měla rozšířit plochu ekologického zemědělství a do své agrární politiky zavést konkrétní cíl, nemáme ale názor na přesný podíl a termín.
- Nepodporujeme rozvoj ekologického zemědělství nebo si nemyslíme, že by se jím měla vláda ve své agrární politice zabývat.
- Jiná odpověď – prosím upřesněte.

(13) V řadě evropských států vlády aktivně usilují o rozvoj nabídky biopotravin, a pomáhají tak společně, které se o to snaží. Jak Vaše společnost hodnotí podporu, kterou vláda poskytuje rozvoji trhu s biopotravinami?

- Velmi slabá
- Nepostačující
- Adekvátní
- Dobrá
- Vynikající

Následující otázky se týkají stručné charakteristiky podniku, která nám umožní kategorizovat podniky, a tím objektivně analyzovat odpovědi.

(14) Charakterizujte prosím vaši výrobu:

- Zpracování mléka
- Zpracování masa
- Zpracování ovoce
- Zpracování zeleniny
- Zpracování tuků
- Pekařství
- Jiné:

(15) Kolik zaměstnanců zhruba pracuje ve Vašem podniku?

**(16) Potravinu, které vyrábíte dodáváte do:
(možno více odpovědí)**

- Maloobchodní sítě
- Velkých obchodních řetězců
- Pouze do České republiky
- Do České republiky a do zahraničí
- Některé potraviny vyvážíme pouze do zahraničí